

“मानव विकास कार्यक्रम” अंतर्गत गडचिरोली जिल्ह्यात आदिवासींच्या उपजिविका वृद्धीसाठी “मोहफूल-आदिवासींच्या उपजिविकेचे एक साधन” या प्रकल्पाची “शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक” यांच्यामार्फत अंमलबजावणी करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

नियोजन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक- माविका-२०२१/प्र.क्र.६/का.१४१८,

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई -४०० ०३२

दिनांक : २८ मे, २०२१.

वाचा:

१. नियोजन विभाग, शासन निर्णय क्र.माविमि-२०१०/प्र.क्र.८१/का.१४१८, दि.१९.०७.२०११
२. व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित नाशिक, महाराष्ट्र यांचे पत्र दि. २९.०१.२०२१.

प्रस्तावना:

नियोजन विभागाच्या संदर्भाधीन दिनांक १९.०७.२०११ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये सन २०११-१२ पासून राज्यातील २३ जिल्ह्यातील १२५ तालुक्यात “मानव विकास कार्यक्रम” राबविण्यात येत आहे. या कार्यक्रमांतर्गत (i) आरोग्य, (ii) शिक्षण व (iii) उत्पन्नवाढ या क्षेत्रांशी संबंधित विविध योजना राबविण्यात येत आहेत. “शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक” यांनी सन २०२१-२२ या आर्थिक वर्षात गडचिरोली जिल्ह्यातील “वन धन केंद्र” यांचे मार्फत आदिवासींच्या उपजिविका वृद्धीसाठी “मोहफूल-आदिवासींच्या उपजिविकेचे एक साधन” हा प्रकल्प “मानव विकास कार्यक्रम” अंतर्गत सुरू करण्याचा प्रस्ताव संदर्भाधीन दिनांक २९.०१.२०२१ च्या पत्रान्वये नियोजन विभागास सादर केलेला आहे. या प्रकल्पाला “प्रशासकीय मान्यता” देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

गडचिरोली जिल्ह्यातील “वन धन केंद्र” यांचेमार्फत आदिवासींच्या उपजिविका वृद्धीसाठी “मोहफूल-आदिवासींच्या उपजिविकेचे एक साधन” या प्रकल्पाची अंमलबजावणी करण्यासाठी “शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक” हे प्रयत्न करत आहे. महाराष्ट्रातील ९५ टक्के मोहा उत्पादन गडचिरोली जिल्ह्यात असल्याने, गडचिरोली जिल्ह्यातील आदिवासी

कुटुंबाची उपजिविका उंचावणे व आदिवासी बांधवाचे सशक्तीकरण करुन अतिमागास जिल्ह्यात मानव विकास निर्देशांक वाढविण्यास मदत होईल. या पार्श्वभूमीवर आदिवासी बांधवांना योग्य संधी मिळून त्यांचे उत्पन्न वाढविण्यासाठी गडचिरोली जिल्ह्यातील आदिवासी कुटुंबाची उपजिविका उंचावण्यासाठी राज्य शासनाचे आदिवासी विकास विभाग अधिनस्त “शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक” मार्फत “मोहफूल-आदिवासींच्या उपजिविकेचे एक साधन” प्रकल्पाला “प्रशासकीय मान्यता” प्रदान करण्यात येत आहे. “शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक” मार्फत हा प्रकल्प राबविण्यापूर्वी त्याचे “आधारभूत सर्वेक्षण (Baseline Survey)” करण्यात यावे. तसेच प्रकल्प संपल्यानंतर “फलनिष्पत्तीचे मूल्यमापन (Outcome Evaluation)” करण्यात यावे.

२. गडचिरोली जिल्ह्यातील “मोहफूल-आदिवासींच्या उपजिविकेचे एक साधन” या योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी “व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी, वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक” यांना “मानव विकास कार्यक्रम” अंतर्गत सोबत जोडलेल्या “परिशिष्ट (अ)” मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे सन २०२१-२२ या आर्थिक वर्षामध्ये व्यक्तिगत लाभार्थी व आदिवासी समाज व संस्था यांचा किमान १०% स्वहिस्सा (Self-Contribution) ठेऊन, राज्य शासन हिस्सा ९०% निश्चित करुन “परिशिष्ट (ब)” मधील उपयोजनाकरिता रु. ३३६.३६ लक्ष इतक्या रकमेस प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे.

३. गडचिरोली जिल्ह्यात “मानव विकास कार्यक्रम” अंतर्गत “मोहफूल-आदिवासींच्या उपजिविकेचे एक साधन” ही योजना राबविण्याकरिता होणारा खर्च हा सन २०२१-२२ या वित्तीय वर्षासाठी “मागणी क्रमांक ओ-१, २०५३ जिल्हा प्रशासन, ०९३ जिल्हा आस्थापना, पंचवार्षिक योजनाअंतर्गत योजना, ०४ आयुक्त, औरंगाबाद, (०४) (०१) मानव विकास निर्देशांक वृद्धी करणे (२०५३ १२३१) दत्तमत, ३१- सहायक अनुदान वेतनेतर” या लेखाशीर्षाखाली मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा.

४. नियोजन विभागाचा हा शासन निर्णय वित्त विभाग अनौपचारिक संदर्भ क्र.२२०/ २०२१/व्यय -८ दिनांक १०.०५.२०२१ अन्वये प्राप्त केलेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

५. नियोजन विभागाचा सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०५२८१२२३०५५०१६ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वि. फ. वसावे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत:

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन , मुंबई
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा.उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे सह सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) मा.राज्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) प्रधान महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परीक्षा), महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपूर.
- ६) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) आयुक्त,मानव विकास आयुक्तालय,औरंगाबाद,पहिला मजला,विकास भवन,बाबा पेट्रोल पंपाजवळ, अदालत रोड, औरंगाबाद ४३१ ००५
- ८) विभागीय आयुक्त (सर्व)
- ९) जिल्हाधिकारी तथा अध्यक्ष मानव विकास समिती (सर्व)
- १०) संचालक, लेखा व कोषागारे, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- ११) व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक
- १२) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- १३) उपायुक्त (नियोजन), विभागीय आयुक्त कार्यालय, (सर्व)
- १४) जिल्हा नियोजन अधिकारी (मानव विकास) (सर्व)
- १५) जिल्हा कोषागार अधिकारी, जिल्हा कोषागार कार्यालय, औरंगाबाद.
- १६) सह सचिव / उप सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १७) निवड नस्ती.

शासन निर्णय क्रमांक-माविका-२०२१/प्र.क्र.६/का.१४१८, दिनांक : २८ मे, २०२१ चे सहपत्र

परिशिष्ट (अ)

(रु. लाखात)

अ. क्र.	योजना	निधी (रु.लाखात)	राज्य शासन हिस्सा (९०%)	लाभार्थी स्वहिस्सा (१०%)
१	वन धन केंद्रांना मोहा खरेदी साठी खेळते भांडवल	१५०.००	१३५.००	१५.००
२	स्वच्छ मोहफुल संकलन करणेसाठी वन धन केंद्रातील आदिवासी सभासदांना अर्थ सहाय्य करणे.	९०.००	८१.००	९.००
३	ग्रामीण स्तरावर मोहफुल साठवणुकीसाठी वन धन केंद्रांना अर्थ सहाय्य करणे	११.२५	१०.१३	१.१२
४	वन धन केंद्रांना मोह प्रक्रिया केंद्र स्थापन करणेसाठी अर्थ सहाय्य करणे	७५.००	६७.५०	७.५०
५	आदिवासी कुटुंबातील सदस्यांसाठी विशेषतः गर्भवती महिला, स्तनपान करणारी माता आणि मुले यांच्यासाठी पोषण स्रोत म्हणून मोहाचा वापर करण्याच्या उद्देशाने महिलांचे प्रशिक्षण	१३.५०	१२.१५	१.३५
६	शबरी महा मंडाळ व्यवस्थापन खर्च (१०%)	३३.९८	३०.५८	३.४०
	एकूण	३७३.७३	३३६.३६	३७.३७

शासन निर्णय क्रमांक-माविका-२०२१/प्र.क्र.६/का.१४१८, दिनांक : २८ मे, २०२१ चे सहपत्र

परिशिष्ट (ब)

- "मोहफुल-आदिवासींच्या उपजिविकेचे एक साधन" या प्रकल्पाच्या विविध उप योजना स्वरूप
- उपयोजना-१ - या उपयोजनेअंतर्गत वन धन केंद्र/ ग्राम संघ आदिवासी बांधवांनी गोळा केलेले मोहफुल विकत घेऊन त्याची सामूहिक विक्री करण्याचे कार्य केले जाते. या उपयोजनेअंतर्गत गडचिरोली जिल्ह्यातील १५ वन धन केंद्रांना मोहफुल खरेदी करून त्याची सामूहिक विक्री करण्यासाठी प्रती वन धन रक्कम रु. १०.०० लाख खेळते भांडवल या प्रमाणे एकूण रक्कम रु. १५०.०० लाख निधी अपेक्षित आहे.
- उपयोजना २- या उपयोजनेअंतर्गत वन धन केंद्रातील आदिवासी कुटुंबांना मोहफुल संकलन करणेसाठी जाळी, मोहफुल वाळवणेसाठी ताडपत्री, मोहफुल ठेवणेसाठी प्लास्टिक केरेट इत्यादी खरेदी करणेसाठी प्रती कुटुंब रक्कम रु. २०००/- इतका निधी देणे अपेक्षित असून या योजनेच्या माध्यमातून एका वन धन केंद्रातील/ग्राम संघातील ३०० आदिवासी कुटुंबांना प्रति कुटुंब रु. २०००/- प्रमाणे निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- उपयोजना ३ - या उपयोजनेअंतर्गत वन धन केंद्र/ग्राम संघातील सभासदांना ग्रामीण भागातून मोहफुल खरेदी करून, त्याची वाहतूक व शीत गृहात साठवणूक इत्यादी कामासाठी अर्थसहाय्य करणे अपेक्षित असून या योजनेच्या माध्यमातून सुरुवातीला पहिल्या टप्प्यात गडचिरोली जिल्ह्यातील १५ वन धन केंद्र/ग्राम संघ/क्षेत्रीय संस्था यांना डी.बी.टी. द्वारे निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- उपयोजना ४ -या उपयोजनेअंतर्गत वन धन केंद्रांना मोहा आधारीत प्रक्रिया उद्योग स्थापन करणेसाठी लागणारी यंत्र खरेदी साठी अर्थसहाय्य करणे अपेक्षित असून या योजनेच्या माध्यमातून जिल्ह्यातील १५ वन धन केंद्रांना प्रती वन धन केंद्र रु. ५.०० लाख याप्रमाणे निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- उपयोजना ५- या उपयोजनेअंतर्गत आदिवासी कुटुंबातील सदस्यांसाठी विशेषकरून गर्भवती आणी स्तनपान देणा-या मातांसाठी मोहा हे उत्कृष्ट पोषण स्रोत आहे. मोहापासून घरगुती वापरासाठी निरोगी उत्पादने तयार केली जाऊ शकतात, याबाबतचे प्रशिक्षण देणे अपेक्षित असून या योजनेच्या माध्यमातून पहिल्या टप्प्यात ५००० महिलांना याबाबतचे माहिती व प्रशिक्षण दिले जाणार आहे.